

Popoludnie v krajine úsmevov

V pondelok popoludní sa v hudobnom kabinete Tekovskej knižnice v Leviciach konala prednáška hudobnej vedkyne, pôvodom Levičanky PhDr. Zuzany Vitálovej na tému „Franz Lehár – hľadanie krajiny úsmevov“. Organizátorom podujatia boli Kultúrny inštitút Maďarskej republiky v Bratislave a Tekovská knižnica. Hosti privítala riaditeľka Tekovskej knižnice Mgr. Jana Holubcová.

Potom nás svetom operety, žánrom, ktorý krajinou úsmevov bezpochyby je, previedla sprievodkyňa PhDr. Vitálová.

"Opereta nikdy nezomrie. Umierajú len tí, ktorí si s ňou nevedia poradiť," povedal nekorunovaný kráľ operety Franz Lehár, autor Veselej vdovy i Zeme úsmevov. Spomínajú naňho Viedenčania i Berlínčania, Maďari si z neho urobili súčasť svojho národného panteónu. Lehár bol však kozmopolita s typickými rakúsko-uhorskými koreňmi a s menom skomoleným z francúzskeho originálu. Jeho korene sú rakúske, moravské, české, slovenské, maďarské, francúzske a talianske.

Franz Lehár sa narodil v Komárne 30. apríla 1870. Tento stredo európsky príbeh sa však začal už v roku 1805, keď pri Slavkove zajali Rakúšania dôstojníka napoleonskej armády menom Le Harde. Ušiel, usadil sa na Morave a stal sa praotcom rodiny Lehárovcov. Spočiatku však Lehárovcov. Napokon, aj slávny skladateľ Franz Lehár mal dokon-

ca ešte dlho po roku 1918 domovské právo v Šumvalde pri Uničove. Jeho otec, tiež Franz Lehár, syn Josefa Lehára a Anny Poláchovej, bol vojenským kapelníkom. Cestoval s armádou po celom Rakúsko-Uhorsku. Počas pobytu v Komárne sa tento Moravan oženil s Christinou Neubrandtovou, slečnou s maďarskými koreňmi, avšak pochádzajúcou z nemeckej jazykovej oblasti.

Malý Franz sa s otcovým plukom sťahoval postupne do Bratislavy, Karlsbergu v Sedmohradsku, Budapešti, Prahy, Sarajeva... Už ako 4-ročný hral výborne na husle. Študoval na pražskom konzervatóriu pod vedením výnimočnej osobnosti, riaditeľa Antonína Benewitzu. Lehár bol veľkým obdivovateľom Antonína Dvořáka a súkromným žiakom Zdeňka Fibicha.

Franz Lehár sa po vzore otca stal najmladším c. k. kapelníkom,

a to v Lučenci. Tam napísal aj svoje prvé dve opery - Kyrýsník a Rodrigo. Neskôr pôsobil na prestížnom mieste námorného kapelníka v Pule (práve v tom čase mu v Lipsku vcelku s úspechom uviedli operu Kukučka), v Budapešti a Viedni. V rakúskej metropole zaznamenal svoj prvý naozaj veľký skladateľský úspech: valčík Gold und Silber, písaný pre kňažnú Metternichovú. Otvorili sa mu aj brány slávnej viedenskej operety. Prevzal žezlo po Johanovi Strausovi.

Odišiel z armády a sprvu nastúpil ako kapelník v divadle An der Wien. Už prvá Lehárova opereta - Viedenské ženy - mala aspoň miestny úspech. Takpovediac "celonemecký" úspech dosiahol skladateľ na druhý pokus Drotárikom. Dej sa odohráva v blízkosti Trenčína, nemecké libreto obsahuje aj pasáže v slovenskom dialekte. Lehár dokonale využil znalosť slovenského prostredia a dokázal napodobniť i krajové melódie, ktoré na publikum pôsobili ako isté exotikum.

Po niekoľkých menej úspešných kusoch prišiel v roku 1905 skutočný svetový úspech - Veselá vdova. Za jediný rok 1910 sa táto opereta hrala údajne osemnásťtisíckrát v desiatich rôznych jazykoch. Medzitým prišli ďalšie vrcholné diela: Knieža Luxemburg, Cigánska láska, Eva...

Bolo to šťastné obdobie Lehára i monarchie.

Po vojne však úspechy vyprchali a Franz Lehár schudobnel. V roku 1925 sa rozhodol presťahovať do Berlína. Tam okamžite zaznamenal triumfálny úspech operetou Paganini. V roku 1929 prišiel ďalší naozaj fenomenálny úspech - Zem úsmevov. Práve túto operetu s "čínskym námetom" považoval Lehár za svoju najlepšiu.

Podľa slovenského speváka Štefana Hozu bol Lehár neobyčajne dobrý, inteligentný a rozšafný človek, ktorý mal pre každého svoj šarmantný, otcovský úsmev. Takto sa však vraj zmenil až v 34. roku svojho života.

Franz Lehár si kúpil zámoček Nussdorf pri Viedni, založil vlastné nakladateľstvo Glocken-Verlag a venoval sa prakticky len vydavateľskej činnosti. Schoval sa pred vojnou. V koncentračných táborech skončili Lehárovi najbližší spolupracovníci, židovskí libretisti a priatelia. Rovnaký osud hrozil aj jeho manželke, ktorá bola tiež židovského pôvodu. Aby ju zachránil, musel nacistickému Nemecku venovať všetky svoje tantiémy za uvádzanie diel v zahraničí. "Svojmu vodcovi" venoval rukopisný exemplár valčíka Ústa mlčia. V roku 1945 zámoček v Nussdorfe vyplienil rozhorčený dav. Franz Lehár odišiel v roku 1946 do Zürichu. Medzitým umrela jeho manželka a zlomený a úplne osamotený skladateľ sa vrátil do Bad Ischlu, kde v roku 1948 skončil. Jeho posledné slová vraj boli: "Všetko pozemské som zariadil, teraz už treba zomrieť."

Sprievodné slovo bolo doplnené videoprojekciou a ukázkami z najznámejších Lehárových operiet. Najstaršia ukážka v podaní Richarda Taubnera bola z roku 1927, nechýbali ukážky v podaní Františka Křištofa Veselého, ale ja maďarských a českých spevákov.

V hudobnom kabinete sme strávili príjemné popoludnie. Na tvárach prítomných sa naozaj zračil úsmev. Mnohí z nich si zaspomínali na časy, keď tancovali „U Denka“ pri Lehárových valčíkoch...

Štefan Ráchela